

ного знаменника зібрану істориками інформацію про львівське міщанство. Отже, можна ствердити, що монографія М. Капрала є важливою віхою у вивченні міського суспільства Львова і вислов-

люємо сподівання, що вона надихне істориків до глибшого дослідження професійних та інших соціальних груп у місті.

Орест ЗАЯЦЬ

Крізь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди 80-річчя / Редколегія: О. Вінниченко, Г. Гмітерек, Л. Зашкільняк, А. Заяць, О. Купчинський, Н. Яковенко.— Львів, 2012.— 644 с. (Наукове товариство ім. Шевченка; Українознавча наукова бібліотека НТШ, ч. 33).

Збірник наукових праць опублікований з нагоди 80-річчя відомого українського історика Миколи Крикуна. Книжка розпочинається розвідкою „Історичні студії Миколи Крикуна“ (С. 7—22), у якій науковий редактор видання Олексій Вінниченко зробив огляд дослідницького доробку ювіляра, що стосується пізньосередньовічної та ранньомодерної історії України (аграрна історія, історична демографія, історична географія, адміністративно-правовий устрій українських земель, історія Поділля, Брацлавщини та загалом Правобережної України, історія правобережного козацтва тощо).

Після вступної статті вміщено список праць М. Крикуна за 2002—2012 рр. (С. 25—32), укладений О. Вінниченко, який є продовженням бібліографії вченого попередніх років¹ і налічує 201 позицію.

У наступній частині збірника опубліковано 35 статей і матеріалів (С. 35—639), підготовлених колегами, друзями й учнями ювіляра (36 авторів), котрі представляють наукові осередки Львова, Києва, Дрогобича, Луцька, Острога, Кременця, Одеси, Любліна, Варшави, Мінська та Москви. Дослідження загалом стосуються історії Центрально-Східної Європи XIV—XVIII ст. й упорядковані за хронологічним принципом. Сім статей та три публікації мають джерельні додатки (17 документів).

Тематично переважають праці з історії шляхти та її землеволодіння (13). Зокрема, у статті Анни Сохацької мовиться про початки холмського сеймику (С. 78—91). Українсько-польський шляхетський рід Лідухівських XV — першої половини XVII ст. став об'єктом скрупульозного генеалогічного дослідження Володимира Собчука (С. 92—126). Автор склав генеалогічну таблицю роду, висвітлив матримоніальні зв'язки його представників, маєткову політику, службову кар'єру. У статті Володимира Поліщука (С. 127—150) розглядаються „сейми Волинської землі“ кінця XV — другої третини XVI ст. як соціальне явище та публічний простір для шляхти. Олексій Вінниченко на підставі аналізу зізнання про „кальницькі“ маєтки Софії Іванівни із Заславських Загоревської вислов-

лює цікаві спостереження про тенденції розвитку землевласницьких відносин на Брацлавщині XVI—XVII ст. (С. 151—173). Про політичне оточення та родину відомого сеймового діяча XVI ст. з Холмської землі Миколая Сеніцького мовиться у статті Павла Юсяка (С. 192—202). Про суспільний та маєтковий статус панських родів Брацлавщини 1569—1648 рр. йдеться у дослідженні Генрика Літвіна (С. 297—322). Наталя Старченко на прикладі конфлікту за спадок князя Андрія Курцевича-Буремського (1592—1596) виявляє особливості повсякденної практики (культури) ворожості у шляхетській спільноті Волині того часу, показує ставлення представників цього соціуму до суспільних норм та правових принципів, механізм провадження суперечок (С. 370—395). Два епізоди про часткову втрату актових книг Подільського та Брацлавського воєводств 1595 і 1704 рр. описує Віталій Михайловський (С. 396—416). Перший стосується брацлавських гродських книг у період повстання під проводом Северина Наливайка, а другий — долі кам'янецьких гродських актів після турецької окупації Поділля в 1672—1699 рр. Ігор Тесленко на підставі публікованого реєстру 37 слуг князя Януша-Павла Острозького та інших джерел реконструює персональний склад його двору з 67 осіб (С. 417—448). У дослідженні Петра Кулаковського (С. 498—525) йдеться про діяльність сеймику Волинського воєводства 1642 р., аналізуються вимоги місцевої шляхти, викладені в інструкції послан на сейм 1642 р. Євгеніуш Янас та Вітольд Клячевський вивчають особливості королівського затвердження урядників у Речі Посполитій другої половини XVII—XVIII ст. (С. 526—539). На постаті поморського воєводи Фелікса Антонія Лося та історії його маєтків з центром у м. Наролі зосередив увагу Генрик Гмітерек, зокрема опублікував заповіт магната (С. 596—605). Завершує блок публікацій про шляхту стаття Валентина Голубева, у якій автор розглядає білоруську історіографію панського маєтку Білоруси XVI—XVII ст. (С. 631—639).

До другої за величиною тематичної групи збірника входять статті з історії міст та їх жителів (9). Орест Заяць досліджує еволюцію престижності міського громадянства Львова в XIV—XVIII ст.

¹ Див.: Вінниченко О. Бібліографія праць професора Миколи Крикуна // Вісник Львівського університету. Серія історична.— Львів, 2002.— Вип. 37.— Част. 1.— С. 57—66.

і доходить висновку, що значення цього соціально-правового інституту поступово нівелювалося (С. 43—56). Визначенню ролі українських міст у політичному житті Польського королівства за часів Владислава Ягайла присвячено статтю Божени Новак (С. 57—62). Андрій Заяць на широкому джерельному матеріалі висвітлює особливості судочинства в приватних містах Правобережної України XVI — першої половини XVII ст. (С. 219—243). Олег Купчинський публікує дві фундаційні грамоти Святоюрської юридики у Львові, видані єпископами Арсенієм (Марком) Балабаном 1560 р. та Гедеоном (Григорієм) Балабаном 1578 р., а також їхні королівські підтвердження 1634 і 1700 р. (С. 283—296). У передмові до публікації вчений детально аналізує формуляр та зміст єпископських документів. Історію Миколаєва над Дністром у 1570—1772 рр. вивчає Леонтій Войтович, а також наводить у перекладі документи, що стосуються прав цього містечка (С. 323—346). Про подібність та відмінність локаційного процесу Замостя і Томашова наприкінці XVI — першій третині XVII ст.

Йдеться у праці Ришарда Щигла (С. 347—357). Оксана Вінниченко розглядає дипломатичний формуляр та елементи змістової структури заповітів львівських вірмен XVII — першої половини XVIII ст. (С. 449—467). Владній верхівці львівського шевського цеху XVII—XVIII ст. присвячена стаття Мирона Капраля (С. 468—481), у якій він детально аналізує статус, повноваження та обов'язки цехмістрів, столових, старших майстрів і патронів шевської корпорації. Дослідження Володимира Александровича (С. 564—574) стосується нової постаті зі середовища німецьких митців на західноукраїнських землях 1720—1760-х рр. Каспера Коллерда, котрий працював у Львові, Вишнівці, Станіславі та його околицях, зокрема у Войнилові.

У третій групі статей збірника висвітлена історія церкви (5). Леонід Тимошенко на широкому історіографічному та джерельному тлі переосмислює історію православних братств у Київській митрополії XVI ст., формулює низку цінних зауваг щодо їхньої генези, хронології виникнення, співвідношення світського і релігійного чинників, ідеології, типології, періодизації, права патронату, ставропігії, впливу католицької братської традиції тощо (С. 174—191). Шляхи формування земельних володінь Луцького домініканського монастиря (до 1625 р.) досліджує Сергій Горін (С. 244—267). Михайло Дмитрів висвітлює діяльність митрополита Михайла Рогози та Берестейські собори жовтня 1596 р. (С. 358—369). Олег Дух, вивчивши факти виготовлення ниток, свічок та випікання проскур у жіночих монаших спільнотах Львівської та Перемишльської єпархій XVII—XVIII ст., наголошує на важливості господарської діяльності (зокрема, ремесла) у їхньому повсякденному житті (С. 540—548). Про соборний храм св. Івана Хрестителя в Кам'янці як конкатуру Львівської єпархії на Поділлі

останньої чверті XVIII ст. пише Ігор Скочиляк (С. 606—616). Зокрема, автор зосередив увагу на єпархіяльному управлінні, історії катедри, її матеріальному забезпеченні, соборному духовенстві та подіях, пов'язаних із конфіскацією храму російською владою 1794 р.

У збірнику представлено три статті з історії селян. Іжегож Явор вивчає різні форми випасу худоби волохами на гірських просторах українських земель та Малопольщі в XIV — першій половині XVI ст. (С. 35—42). У статті Юрія Зазуляка розглянуто випадки вживання в Галичині XV ст. терміна „руське право“, яке стосувалося здебільшого селян та служилих людей, меншою мірою заможної шляхти і місцевого можновладства (С. 63—78). Валентин Голубев та Олександр Довнар на прикладі панцирних бояр Озеричанського староства Вітебського воєводства аналізують соціальний статус цієї категорії служилих селян у Білорусі другої половини XVI — першої половини XVII ст. (С. 268—282).

Три статті стосуються історії козацтва. У своєму дослідженні Віктор Брехуненко поставив питання: чи існував Степовий Кордон Європи в уяві християнських козаків XVI — першої половини XVII ст.? (С. 203—218). Олександр Серєда опублікував цінний документ — дефтер грошових видатків на утримання Карла XII, Івана Мазепи та їхнього почту під час перебування в Бендерах 1709 р. (С. 549—561). Діяльність обозного Якова Лизогуба в період гетьманства Данила Апостола вивчає Володимир Пришляк, а також публікує перелік генеральної старшини, полковників та бунчукових товаришів Гетьманщини з 1730 р. (С. 575—595).

Стаття Наталі Яковенко присвячена шляхті, духовенству та козацтву (С. 482—497). Автор зосередила увагу на світоглядних пріоритетах української шляхти і вищого православного духовенства напередодні козацької війни середини XVII ст., проявах „руського патріотизму“; їхній стратегії пристосування під час повстання, надіях на поліпшення ситуації з огляду на Гадяцьку угоду, і насамкінець — на поведінці під час поглиблення соціального катаклізму, спровокованого Конотопською битвою 1659 р.

Леонід Зашкільняк написав Біографічно-історіографічний нарис про Оскара Галецького (1892—1973), концепцію Центрально-Східної Європи вченого та сприйняття її в українській історіографії (С. 617—630).

Збірник закінчується списком 14 ілюстрацій до п'ятих статей (С. 640).

Наприкінці зазначимо, що проблеми пізньосередньовічної та ранньомодерної історії України, які були і є в сфері дослідницьких зацікавлень М. Крикуна, успішно вивчають його послідовники та однодумці.

Андрій ФЕЛОНЮК

